

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ НА ЗАКОРДОННИХ РИНКАХ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Розкрито проблему контролю за якістю молочної продукції та показано необхідність забезпечення молокопереробних підприємств високоякісною сировиною, яка відповідає міжнародним стандартам. Обґрунтовано можливі шляхи підвищення конкурентоспроможності товаровиробників ринку молока та молокопродуктів.

Ключові слова: молоко, молочна сировина, молочна продукція, якість, молокопереробні підприємства, міжнародні стандарти, переробка сировини, конкурентоспроможність.

Abstract

In the article the problems of quality control of dairy products are disclosed and necessity of providing of dairy enterprises with high quality raw materials according to requirements of international standards. Possible ways to improve the competitiveness of producers market in milk and milk products were substantiated as well.

Keywords: milk, suckling raw material, suckling products, dairy enterprises, international standards, processing of raw material, competitiveness.

Вступ

Молочна галузь – складова харчової промисловості, яка займає важливе місце в економіці держави та забезпеченні населення продуктами харчування. Спрямованість економіки України на ринкові засади господарювання та прагнення держави приєднатися до європейського співтовариства зумовлюють пошук шляхів виходу української молочної продукції на зовнішні ринки збуту, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції молочної галузі, проведення політики протекціонізму та захисту вітчизняного споживача від надто дорогої та неякісної імпоротної молочної продукції [1]. Однак Україні буде вкрай важко знайти своє місце на цьому досить структурованому ринку, адже за останні два десятиліття внаслідок спаду внутрішнього виробництва молока було втрачено значні його сегменти. Окрім цього, внутрішнє виробництво молочної сировини не задовольняє у повній мірі внутрішніх потреб молокопереробних підприємств, про що свідчить статистика зростання імпорту молока і молочних продуктів останніми роками [2].

З огляду на це виникає необхідність наукової оцінки сучасного стану розвитку ринку молока з метою обґрунтування перспективних напрямів розвитку молочної галузі та виявлення проблем молокопереробних підприємств при виході на зовнішні ринки [1].

Результати дослідження

Проблемним є стан ринку молочної продукції вже десятки років, впродовж всього пострадянського періоду. Про негативний стан ринку молочної продукції свідчать наступні тенденції:

- скорочення поголів'я молочного стада і виробництва молока загалом у порівнянні із 1990 р. на даний час практично вдвічі (у 1990 р. вироблялося 24,5 млн. т молока, тоді як в останні роки – 11,0-12,0 млн. т);
- зниження рентабельності галузі із більше ніж 30% (1990 р.) до збиткового рівня (-23,5% у 1995 р., -6,0% у 1999 р., близьке до нульової рентабельності на 2012-2013 рр.);
- різкого погіршення якості сировини та загалом продукції;
- зменшення споживання молочної продукції в Україні (близько 220 кг в рік на 1 особу або близько 50% від науково обґрунтованої норми в останні роки, тоді як у 1990 р. – 373 кг);
- наявності високих ризиків експорту продукції через політичні фактори;
- значного технологічного відставання галузі;
- високій собівартості виробництва та переробки молока;
- низькій інвестиційній привабливості галузі [3].

Слід зазначити, що останніми роками на ринку молока й молокопродукції відбулися істотні зміни у його сегментації. Великі підприємства витіснили малі [4]. Так, переробкою молока на Україні займається більше 300 підприємств, проте майже 80% ринку контролює 50 підприємств, значна частина яких входить до складу великих холдингів [3]. Великі підприємства реалізують у магазинах свою продукцію за високими цінами й мають високий рівень завантаженості та рентабельності. У молокозаводів з високим рівнем диверсифікації продукції рівень рентабельності виробництва у 5-7 разів вищий, ніж на заводах, які виробляють лише масло й сир. Великі молочні заводи формують свою сировинну зону з відповідно великих молокопродукуючих підприємств, не знижуючи при цьому закупівельної ціни. Відповідно, вони мають змогу одержувати якіснішу молочну продукцію й заощаджувати на транспортуванні її на переробку [4].

Розглянемо проблеми забезпечення якості молочної продукції відповідно до європейських вимог. Під час інспектування представники ЄС виявили невідповідність української системи ветеринарно-санітарного контролю при виробництві молочної продукції європейським стандартам. Попри те, що у деяких країнах ЄС спостерігається перевиробництво молока, експерти переконані, що українські молочні продукти можуть бути конкурентоспроможними через свою дешевизну. Українських молокопереробників приваблює можливість постачання в Євросоюз – другий за місткістю ринок у світі після США, де ціни на молочну продукцію у декілька разів вищі, ніж в Україні. Країнам ЄС дозволено імпортувати тільки молоко екстракласу. В Україні його виробляють трохи більше 1 %, тому потрапити на європейський ринок зможуть лише кілька молокопереробних підприємств. Якщо ці переробні підприємства витримають європейську перевірку, то українські молочні продукти можуть зайняти нішу на європейському ринку в сегменті дешевого молока [5].

Високорозвинуті країни, такі як Франція, Німеччина, Італія та інші члени ЄС, що досягли достатнього рівня виробництва і споживання молочної продукції в останні роки, як правило, стали на шлях стабілізації виробництва, або навіть деякого скорочення його обсягів. Особливо зросли вимоги до якості молочних продуктів – останнім часом надається перевага свіжим, чистим, корисним, виробленим в екологічно безпечному навколишньому середовищі, зручним у використанні та споживанні. Молочно-сировинна база в Україні за якісними показниками далеко відстає від європейських країн [1].

Експерти зазначають, що перешкодою на шляху до ринку ЄС може стати відсутність в Україні системи виробництва молока, оскільки в Україні понад 70 % цього продукту заготовляють селяни вдома. Такої практики в ЄС не існує, тому довести європейським контролерам, що за українським молоком є належний контроль, буде вкрай складно, вважають експерти. Були питання в європейських фахівців і щодо якості молочної сировини, а також готової молочної продукції. Українські підприємства використовують молоко з вмістом бактерій, вищим за допустимі в ЄС норми. "Деякі виробники молочної сировини, щоб зберегти його (від скисання), додають антибіотик хлорамфеникол (левоміцетин), який заборонений і українським законодавством. Крім того, Міністерство охорони здоров'я не контролює наявність у продуктах небезпечних забруднювачів, таких як діоксин, бензапірен і трансізомери ненасичених жирних кислот [5].

Інша відмінність полягає в тому, що оцінюється наша продукція за вмістом жиру, а не білка, як на Заході. Наявність жиру і білку залежить від якості кормів: соковитих, грубих та концентрованих, а також біодобавок. Оптимальне їх співвідношення в раціоні – запорука одержання молока високого гатунку [1].

Таким чином, важливим фактором, який впливатиме на розвиток молочного ринку в Україні, є ціна як на сировину, так і на готову продукцію. Також до проблем, що вплинуть на подальший розвиток галузі, слід віднести відсутність гнучкої програми кредитування проектів, пов'язаних з будівництвом і реконструкцією ферм, вирощуванням молодого поголів'я худоби, недолік фахівців у галузі агрономії, ветеринарії, застосування малоефективних стратегій просування товарних марок, недостатня диверсифікація продукції [6].

Запровадження успішного та конкурентоспроможного молочного бізнесу на світових ринках можливе для вітчизняних виробників за умови постійного контролю за ефективністю господарювання, а саме впровадження новітніх технологій, які дозволять нарощувати виробничі потужності та підвищувати якість продукції, що наблизить її до європейських стандартів. Таким чином, при виході вітчизняних підприємств молочної галузі на зовнішні ринки необхідно здійснювати ґрунтовний аналіз існуючих бар'єрів та запроваджувати напрями їх подолання [1].

Висновки

Ринок молочної продукції України є досить перспективним, оскільки є потенціал росту споживання і можливості виходу на найближчі експортні ринки країн МС та СНД, а у перспективі – ЄС та третіх країн. Для досягнення вищезазначеного потрібно підвищити конкурентоспроможність. Підвищити конкурентоспроможність вітчизняного молока та молочних продуктів можна, виробляючи і постачаючи високоякісну сировину для переробки, за рахунок створення власної сировинної бази шляхом розбудови ефективно діючих молочних кооперативів та оптимальної логістичної системи молочного ринку. Це дозволить виробляти молочну продукцію високої якості, а також стане важливим чинником при ціноутворенні на ринку молочної продукції.

Також для успішного розвитку молочної індустрії в Україні бракує адекватної та стабільної державної підтримки, яка має здійснювати відповідні заходи та формувати політику, спрямовану на подолання кризових явищ у тваринництві та його розвиток, а також підтримку переробників молока.

Отже, налагодження зовнішньоекономічних зв'язків та ведення успішного і конкурентоспроможного молочного бізнесу на світових ринках можливе для вітчизняних виробників за умови постійного контролю за ефективністю господарювання, підвищення якості продукції та наближення її до європейських стандартів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. П'ятак Т.В. Проблеми виходу підприємств молочної галузі на зовнішні ринки [Текст] / Т.В. П'ятак, В.О. Ігумнова // Вісник національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». – 2013. – №7. – С. 101-108.
2. Потенціал українського молока на світовому ринку. Газета "Агробізнес сьогодні" [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua/ostannia-vip-novyna/4669-potential-ukraiinskogo-moloka-na-svitovomu-rynku.html>
3. Обґрунтування функціональності ринку молочної продукції в Україні [Текст] / О. В. Мороз, Н. П. Карачина, Л. М. Несен, Л. С. Філатова // Економіка. Фінанси. Право. – 2014. – № 12/1. – С. 8-13.
4. Черевко Д. Підвищення конкурентоспроможності молокопереробних підприємств на основі сегментації ринку молока та молокопродукції / Д. Черевко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://base.dnsgb.com.ua/files/journal/Visnyk-Lvivskogo-Nats-agrar-univer/APK/2010_2/files/10chdmms.pdf
5. Чухрай Н. І. Проблеми виходу українських підприємств на європейський ринок [Текст] / Н. І. Чухрай, Л. Є. Сухомлин // Вісник національного університету «Львівська політехніка». – 2010. – № 684. – С. 90–94.
6. Лозовик Д. Б. Національні тенденції розвитку ринку молока і молочних продуктів [Електронний ресурс] / Д. Б. Лозовик // Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка". – 2014. – Режим доступу: // <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3121>

Анна Олександрівна Марчук – студентка групи МОз-12, факультет менеджменту, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: marchuk.anna@mail.ru.

Науковий керівник: **Несен Леонід Миколайович** – канд. техн. наук, доцент кафедри менеджменту та моделювання в економіці, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Anna Marchuk O. – Department of Management, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: marchuk.anna@mail.ru.

Supervisor: **Nesen Leonid M.** – PhD in Technical, docent, docent of Department of Management and Simulation in Economics, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.